

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – вип48. – 221 с. С.165-167.

УДК 82'81'38

Ірина Гайдаєнко
(Херсон, Україна)

СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ КОНОТАЦІЇ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ НАТАЛІЇ ГОРІШНОЇ

Анотація. У статті проаналізовано конотовані засоби мови, виявлені у поезіях Н.Горішної. Автор розглядає стилістичні фігури, що формують конотацію у досліджуваних творах, з'ясовує їх семантико-стилістичні функції.

Ключові слова: конотація, стилістична фігура, алітерація, асонанс, анафора, аненіфора, рефрен.

Summary: The article analyzes the connotative means of speech, found in the poetry of N. Gorishnoy. The author considers stylistic figures that form a connotation in the studied works, finds out their semantic-stylistic functions.

Key words: connotation, stylistic figure, alliteracy, assonance, anaphora, aneiphora, refrain

На сьогодні у мовознавстві конотація, її структура та механізми створення, не зважаючи на значний науковий доробок, залишається одним з актуальних понять. Адже семантичні складники слова, а особливо ті компоненти семантичної його будови, що виражають образно-чуттєве уявлення та емоційно-оцінне забарвлення мовлення, особливо привертають увагу лінгвістів.

Вивченню конотації як мовного явища присвячено чимало робіт (П. Дудик [2], Л. Мацько [4], О. Пономарів [5], В. Телія [6] та інші).

Поняття «конотація» є досить поширеним у мовознавстві, зокрема й у стилістиці. З цього приводу В. Телія зазначає: «Конотація – семантична сутність, яка узуально чи okazіонально входить до семантики мовних одиниць і виражає емотивно-оцінне і стилістично марковане ставлення суб'єкта мовлення

до дійсності під час її називання у висловленні, що отримує на підставі цієї інформації експресивний ефект» [6, с. 5].

Актуальність нашої публікації зумовлена недостатністю робіт, у яких би було досліджено функціонування конотованих засобів, уживаних Наталією Горішною у її творах. Тому вважаємо за необхідне з'ясувати функції таких мовних одиниць та подати їх опис.

Предметом статті є конотовані засоби у поезіях Н. Горішної, зокрема стилістичні фігури та їх семантико-стилістичні функції.

Мета нашої розвідки полягає у вивченні мовних засобів конотації та особливостей їх функціонування у творах письменниці.

Реалізація зазначеної мети передбачає провести обстеження творчого доробку поетеси з метою виявлення конотованих засобів (стилістичних фігур) та зробити їх семантико-стилістичний аналіз.

Стилістичні фігури у поетичних текстах забезпечують інтонаційно-синтаксичну конотованість. Поезія ґрунтується на уведенні до тексту поезії стилістичних фігур.

Серед фонетичних стилістичних фігур у творах Н. Горішної найчастіше використовується асонанс та алітерація. Також у досліджуваних поезіях нами виявлено анафору, анепіфору, рефрен, еліпсис, риторичні фігури. Серед синтаксичних засобів увиразнення мовлення віршів та підсилення експресії автор використовує і полісиндетон або багатосполучниковість.

Із метою підсилення звукової або інтонаційної виразності, поетеса вживає асонанс та алітерацію. Асонанс у досліджених текстах часто використовується в поєднанні з алітерацією. Наприклад:

Закохуюсь щораз, коли побачу – асонанс звуку [о], [у];

Моїх натхнень єдина муза – ти. – асонанс [а], алітерація [н];

Сонетами не вимолю пробачень, – асонанс [е],[о], алітерація [н];

Та відірватись, як від смакоти, – асонанс [а],[і], алітерація [т] [1].

Менш частотною є алітерація звуків [ш], [б], [п]:

Рушники на щастя вишиті [1];

Вголос бубоніти

Бабці не набридне [1];

Посипає золотим пилком [1].

Асонанс разом з алітерацією активно функціонують у перших рядках поезії «Здивування», як засіб мелодійності, що формує позитивну конотацію. Наприклад:

Ні тіні, ні півтіні, ні чверть тіні –

Довкіл буяє радісне цвітіння [1].

Важливу композиційну функцію у поезіях Н. Горішної виконує анафора як ітеративна стилістична фігура – єдинопочаток, уживаний на початку віршових рядків звуковий або лексичний повтор, що формує конотаційне тло:

Хіба то гріх, як в безум упірну,

Коли сади в весільному убранні?

Хіба то гріх – розчулюсь, як торкну

Рожевий цвіт розтріпаної пані?[1].

Анафорою «хіба то гріх» поетеса акцентує увагу на змісті вірша, створює експресію мовлення.

Окрім анафори, у поезіях наявна анепіфора – стилістична фігура, що зв'язує повтором окремих слів чи словосполучень початок і кінець суміжних мовних одиниць або й однієї одиниці [3, с. 45]. Наприклад:

Мелодраму осені читаю,

В мелодрамі осені живу.

Як листок вербовий на плаву,

Мелодраму осені читаю [1].

За допомогою цієї стилістичної фігури авторка відтворює психологічний стан, настрій героя, доповнює його образ, створює художню конотацію образних елементів вірша.

Яскравим є використання рефрену в поезії Н. Горішної «Право на весну». Наприклад, повторюючи рядок «Я жінка – маю право на весну», митець

акцентує увагу назві, змісті поезії та важливості теми. Окрім того, рефрен у наведеній поезії виконує текстотвірні функції. Наприклад:

*Коли про тебе думаю щомиті,
То в спогадах, то в вигадках тону,
Ранкові сні сльозами перемиті:
Я – жінка, маю право на весну.
Коли тобою сповнюють вірші,
Умить скидаю маску захисну,
Бо дістаю із серця найсвятіше.
Я – жінка, маю право на весну [1].*

У творах Н. Горішної з метою увиразнення мови героїв використано інверсію, що дозволяє відтворити образну картину світу героїні. Наприклад:

***Любила я в дитинстві бур'яни**
І знала чи не кожну бадилину.;
Вродливець квітеня вийшов на етюди,
Кульбаби сонцелюбні розцвіли [1].*

Інверсія найчастіше використовується для надання висловлюванню конотації, додаткового смислового відтінку, а також для збереження ритму в поезії, наприклад:

***Скажу я:** “Перевізнику, зажди,
Зійди на берег, розігнувши спину [1].*

Найчастіше у віршах поетеси полісиндетон виражається єднальним сполучником **і**:

***Наперекір і самоті, і долі**
(А заздроощам чиймось й поготів) [1];
Кохання перевтілилось в страждання,
А в ньому – **і надія, і проклін** [1].*

Проте фігура багатсполучниковості може оформлятися не лише сполучниками, але й іншими службовими словами, що в контексті виконують сполучникову функцію:

Ні тіні, ні півтіні, ні чверть тіні –

Довкіл буяє радісне цвітіння [1].

Такий повтор та градація допомагають створити літоту, що формує конотований зміст.

У віршах Н. Горішної виявлено еліпсис, який авторка використовує як засіб посилення образності, експресії, що надає мові лаконічності та емоційного вираження:

...Дрова наносила,

Грубку розтопила,

І – заголосила:

«Ой, пішли мої літа,

Як вітри круг світа...» [1].

Частотними у поезіях митця є риторичні питання, в більшості адресовані самій собі. Це створює ефект внутрішнього діалогу й відтворює психологічний стан ліричної героїні:

Які долати ще мені висоти,

Щоб досягнуть незнане дотепер? [1].

Таким чином, проаналізувавши ліричні твори Н. Горішної, доходимо висновку, що поетеса послуговується різноманітними синтаксичними засобами увиразнення (асонанс, алітерація, анафора, анепіфора, еліпсис), які створюють конотоване тло творів. Авторка також використовує інверсію, рефрен, риторичні фігури, що виконують різні стилетвірні та експресивні функції.

Отже, дослідження засвідчує, що в поезіях Н. Горішної функціонують мовностилістичні засоби, що є активізаторами конотації, адже власне поетичний текст, наповнений образно-виражальними засобами, зокрема й стилістичними фігурами, містить потужну підтекстову інформацію і виражає найпотаємніші думки та почуття автора.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Горішна Н. В. Поезії [Електронний ресурс] / Н. В. Горішна . – Режим

доступу: <http://gorishna.narod.ru/osin.html>.

2. Дудик П. С. Стилїстика української мови: Навчальний посїбник. / П. С. Дудик. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с.
3. Літературознавчий словник – довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю.І. Ковалїва, В. І. Терешка. – К: ВЦ «Академія», 2007. – С. 366 – 367.
4. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько – К.: Вища школа, 2003 – 462 с.
5. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови/ О. Д. Пономарів. – К.: Либїдь, 1992. – 248 с.
6. Телїя В. Н. Конотативний аспект семантики номінативних одиниць / В. Н. Телїя– М.: Наука, 1986. – 141 с.